

Kritik mot Polismyndigheten i Gävleborgs län och en polisman där för att utredningsåtgärder vidtagits utan erforderligt lagstöd och i strid med grundlagens krav på opartiskhet m.m.

Beslutet i korthet: Sedan en person kontaktat polisen ringde en polisman upp ett företag och frågade om företaget var seriöst samt ställde andra frågor i brottsutredande syfte. I beslutet framhålls att det inte möter något rättsligt hinder att den som för polisens räkning tar emot anmälningar från allmänheten företar vissa inledande kontrollåtgärder. I detta fall har polismannen dock närmast gjort sig till ombud för en enskild person och vidtagit brottsutredningsåtgärder utan lagstöd. Det har även framkommit att hon inte uppträtt i enlighet med de allmänna uppförandekrav som den rättsliga regleringen ställer på en polisman.

Anmälan

AA har anmält Polismyndigheten i Gävleborgs län och en polisassistent där. Av anmälan framgår bl.a. följande.

Han är verkställande direktör för Moderna Pensionsvalet Norden AB (bolaget). Den 24 november 2011 hade polisassistenten BB ringt bolagets kundtjänst. Hon hade presenterat sig som polis och sagt att samtalet gällde en av bolagets befintliga kunder. Han ringde upp henne senare under dagen.

Under samtalet sade sig BB representera en person vid namn CC. Han tyckte att det var besynnerligt att någon som sade sig vara polis samtidigt påstod att hon representerade en person som hon angav som "sin kund". BB ställde ett antal frågor om bolagets verksamhet. Han förklarade vilka rutiner bolaget hade. Vidare uppgav han att det som CC berättat inte kunde stämma, men att han skulle kontrollera ärendet mer grundligt för att se om man hade brustit i sina rutiner. BB blev då upprörd och förklarade att den av bolaget bedrivna verksamheten var en så kallad bluffverksamhet. Hon gjorde gällande att bolaget hade lurat hennes kund och att det inte fanns något avtal. BB hävdade även att han ljög för henne.

Han bad BB att förklara vad hennes ärende gällde eftersom han inte förstod varför hon uppvisade sådant agg och otrevligt uppträdande. BB förklarade att hon ringde på hennes kunds vägnar för att lösa den uppkomna situationen så att de skulle

undvika att en polisanmälan upprättades mot bolaget för försök till bedrägeri. Han ifrågasatte då starkt BB:s agerande och professionalitet, eftersom det hon framförde kändes som ett hot och utpressning, där hon försökte använda sin ställning som påtryckningsmedel. Han frågade henne upprepade gånger om hon ringde i tjänsten som polis eller om samtalet gjordes av henne som privatperson, vilket hon besvarade med ”vad tror du”.

Dagen därpå tog bolagets kundtjänst kontakt med CC och de redde ut vad som gått fel. CC uppgav därvid att hon inte hade gjort någon polisanmälan mot bolaget, vilket BB hävdade under telefonsamtalet.

Utredning

Polismyndigheten i Gävleborgs län har yttrat sig genom den tillförordnade myndighetschefen DD. Till yttrandet bifogades upplysningar från polisassistenten BB, som uppgav följande.

CC och hennes far [...] kom in och bad mig kolla upp ett företag som hette "Moderna pensionsvalet". CC hade fått ett samtal från dem och hon stod då mitt i sitt jobb [...]. CC beskrev hur de försökte få henne att gå med i detta men hon blev osäker då hon hade mycket svårt att koncentrera sig [...]. CC sade då till säljaren att skicka hem information till henne så hon fick sätta sig in i vad det innebar, detta hörde också hennes kollegor.

Sagt och gjort fick CC ett brev hem från företaget och hon öppnade det inte på en gång och då hann det komma en faktura på nästan 700 kr från dem. CC blev här väldigt förvånad och gick då in till Polisen och bad undertecknad att kolla vad det var för företag då hon hade blivit lurad tidigare.

Jag gick då in på deras hemsida och försökte läsa mig fram och den såg seriös ut. Men i och med att jag skriver en hel del anmälningar inom bedrägerier och har med en del oseriösa företag att göra så beslöt jag mig för att ringa upp dem. Jag lämnade ett meddelande till en man som jag inte kommer ihåg vad han hette och han ringde upp mig från "Moderna pensionsvalet".

Jag beskrev då mitt ärende att en kund till mig hade varit in och undrat och att jag skulle vara behjälplig henne. Jag frågade om de var ett seriöst företag och mannen blev upprörd och ifrågasatte varför jag ringde om jag ringde på privat väg eller som Polis, jag sade då naturligtvis som Polis som ville hjälpa allmänheten. Han sade då att jag visste inget om avtalsrätt, utan jag skulle göra mitt jobb i stället. Han sade vidare att deras företag aldrig skickar ut information till kunder utan att hon har då ingått avtal per telefon. Detta ifrågasatte jag då om det verkligen var ett seriöst sätt att få kunder på, CC var ju inte alls medveten om att hon hade "ingått ett avtal" med dem. Utan bad uttryckligen att de skulle skicka hem information. Mannen blev här väldigt otrevlig och "gåpåig". Som Polis och anmälningsupptagare gör jag ofta förstahandsåtgärder såsom att kolla upp företag mm för att överhuvudtaget se om det finns grund att göra en polisanmälan. Det är inget konstigt med detta och i 9 fall av 10 är det seriösa företag om svarar på ett trevligt sätt på mina frågor. Mannen från Moderna pensionsvalet var synnerligen otrevlig och mycket arrogant mot mig i sitt bemötande. Jag förstod heller aldrig varför han var det, om han inte hade haft något att dölja varför skulle han bli otrevlig och ifrågasätta varför jag ringde upp dem?

Mannen bad om mitt hela namn samt min chefs namn vilket jag såklart lämnade ut då han ämnade anmäla mig för något. Jag har verkligen rannsakat mig själv och kan överhuvudtaget inte förstå om jag har gjort något fel? Jag hjälpte allmänheten med att ge service på en direkt fråga, är det fel så blir jag ju väldigt konfunderad. Låter obehagligt om man inte ska kunna ringa ett företag som säljer tjänster och ifrågasätta hur det har gått till då kunden inte tycks vara medveten om vad hon har ingått i för

något och hon uppsöker då personligen Polisen tillsammans med sin far och ber om hjälp.

Polismyndigheten gjorde följande bedömning.

Den aktuella händelsen som nu är föremål för Justitieombudsmannens granskning avser åtgärder som vidtagits innan ett beslut om att inleda en förundersökning fattats. Det samtal som polisassistent BB vidtagit har skett i syfte att kontrollera vissa uppgifter angående Moderna pensionsavtalet och det eventuella bedrägeriet som anmälaren ansåg sig ha blivit utsatt för av företaget.

Institutet förutredning finns inte omnämnt i lagstiftningen utan har vuxit fram efter hand. Trots avsaknad av regler har det dock allmänt ansetts att rättegångsbalkens regler bör tillämpas analogt. Det anses vidare vara förundersökningsledaren som har att föranstalta om den förutredning som behövs (SOU 1992:61 s 272). Redan det förhållandet att institutet förutredning är oreglerat och alltså inte innehåller några skyldigheter eller rättigheter för enskilda innebär att tillämpningsområdet är begränsat och användandet av detta institut bör ske med försiktighet (Fitger, Processrätt, kommentar till rättegångsbalken).

Polismyndigheten anser att de åtgärder som polisassistent BB vidtagit får anses vara hänförliga till en s.k. förutredning då syftet har varit att berika beslutsunderlaget för en eventuell förundersökning. BB uppger att hon anser att det ingår i hennes arbetsuppgifter såsom anmälningsmottagare att göra vissa kontrollåtgärder i samband med att en person inkommer till polismyndigheten och vill göra en polis-anmälan. BB har dock ingen delegation att fatta beslut om att inleda förundersökning för polismyndighetens räkning.

Av vad som framkommer i anmälan till Justitieombudsmannen innehöll det telefonsamtal som BB haft med den verkställande direktören ett antal detaljerade frågor om ett eventuellt avtal med en påstådd kund som besökt BB på polisstationen. BB uppger vidare ha uppträtt oprofessionellt samt ifrågasatt företagets seriositet, det senare bekräftas även av BB:s egen redogörelse av telefonsamtalet.

Polismyndigheten anser att innehållet i det aktuella telefonsamtalet inte skett i överensstämmelse med vad som får anses ingå i en förutredning. Telefonsamtalet kan vid en granskning i efterhand liknas vid ett förhör, vilket enligt rättegångsbalkens regler får vidtas endast inom ramen för en förundersökning. I aktuellt fall har dock BB vidtagit dessa åtgärder innan ett beslut om att inleda förundersökning fattats. Myndigheten anser dock att BB agerat utifrån vad hon antagit har varit hennes arbetsuppgifter då det inte funnits klara rutiner för dessa typer av åtgärder. Mot bakgrund härav förtjänar myndigheten kritik för det inträffade.

Myndigheten har med anledning av det inträffade sett över rutinerna och har beslutat om rutinförändringar. Förutredningar ska endast ske efter beslut av behörig förundersökningsledare. Anmälningsupptagare ska därmed direkt ta kontakt med förundersökningsledare då det inkommit anmälningsuppgifter som eventuellt kan behöva kompletteras eller kontrolleras vidare innan ett beslut i förundersökningsfrågan fattas.

Myndigheten vill vidare framföra att det är av största vikt att polisanställda i sitt uppträdande gentemot allmänheten inger förtroende och aktning. Polismyndigheten anser det därför beklagligt att företrädaren för företaget uppfattat en av myndighetens anställda som otrevlig och oprofessionell.

Bedömning

Det är naturligt – och möter inte heller något rättsligt hinder – att den som för polisens räkning tar emot anmälningar från allmänheten företar vissa inledande kontrollåtgärder i samband med detta. Det är emellertid tydligt att BB gått väsentligt längre än vad som är godtagbart och rättsenligt. Hon synes dels närmast

ha gjort sig till ombud för CC, dels ha vidtagit direkta brottsutredningsåtgärder. Jag instämmer även i polismyndighetens bedömning att det hon bl.a. gjorde kan liknas vid ett sådant förhör under förundersökning som endast får hållas inom ramen för en förundersökning. Det är således klarlagt såväl att hon vidtagit utredningsåtgärder utan erforderligt lagstöd som att hon agerat utanför sin befogenhet och i strid med grundlagens krav på opartiskhet (1 kap. 9 § regeringsformen).

BB har upplyst att det vore obehagligt om hon inte får ge service till allmänheten på det sätt som skett, och att hon kan inte förstå vad hon gjort för fel. Det är anmärkningsvärt att hon, som är polisman, ännu inte synes ha kommit till insikt om att hon agerat felaktigt.

Av 4 kap. 1 § polisförordningen framgår vidare att anställda inom polisen ska uppträda på ett sätt som inger förtroende och aktning; de ska uppträda hövligt, hänsynsfullt och med fasthet samt iaktta självbehärskning och undvika vad som kan uppfattas som utslag av ovänlighet eller småaktighet. Det som framkommit visar att BB inte har motsvarat dessa allmänna krav.

BB och Polismyndigheten i Gävleborgs län, som tagit på sig ansvaret för det sätt på vilket ärendet handlades, ska sammanfattningsvis kritiseras för de åtgärder som företogs gentemot AA och det företag där han är verkställande direktör. BB förtjänar dessutom kritik för att hon uppträtt på ett sätt som inte motsvarar de krav som ställs på en polisman.